

Afkolonisering i Afrika

Som resultat af imperialismen i slutningen af 1800-tallet blev England og Frankrig de største kolonimagter i Afrika.

De tre nordafrikanske stater Marokko, Tunesien og Algeriet var franske og var domineret af en arabisk befolkning, Frankrigs øvrige kolonier i Afrika var samlet i to store enheder, Fransk Vestafrika og Fransk Ækvatorial Afrika. I forbindelse med den franske kolonipolitik var disse to koloniområder blevet defineret som en del af den franske republik og havde repræsentanter i den franske nationalforsamling.

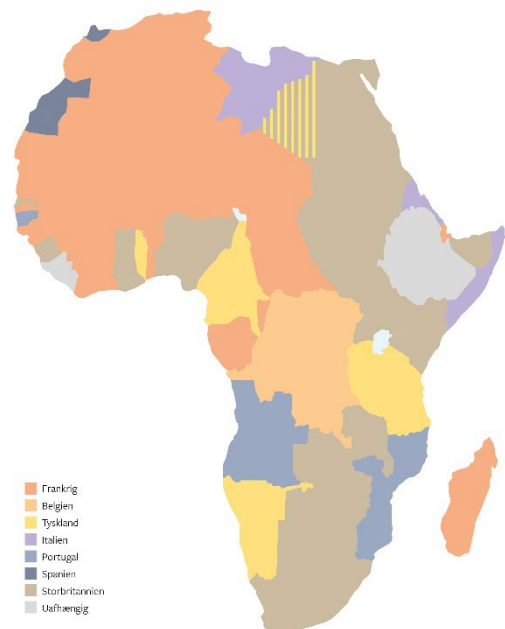
England dominerede det meste af Østafrika og store områder af Vestafrika. Den overordnede administration lå hos den engelske guvernør, men ellers var den engelske kolonipolitik kendetegnet ved, at man i høj grad lod den lokale administration blive styret af afrikanerne selv.

Afrikanerne var ikke i samme omfang som asiaterne politisk aktive i kampen for at opnå uafhængighed fra de europæiske kolonimagter forud for anden verdenskrig. I 1945 var der ikke meget, der tydede på, at de afrikanske stater inden for 15-20 år skulle opnå selvstændighed, men langsomt opstod der en afrikansk nationalisme, der blev motoren i den afrikanske løsrivelsesproces.

Afrikansk nationalisme

Der er naturligvis store sociale, kulturelle og økonomiske forskelle på områderne i Afrika. Alligevel kan vi her overordnet tale om nogle fælles udviklingstræk, der blandt andet var et resultat af indre udviklingstendenser og påvirkninger udefra.

I det meste af Afrika var der under den europæiske kolonialisme sket en byudvikling, der gjorde op med de traditionelle stammesamfund. I det traditionelle stammesamfund var landsbyen og stammen omdrejningspunktet for tilværelsen, men med urbaniseringen, hvor stammens beboere flyttede til byerne, blev der skabt nye identiteter, der i mindre grad knyttede sig til familien og landsbyen. Det gav mulighed for at skabe en fælles identitet på tværs af de mange forskellige stammer, og derved opstod muligheden for dannelsen af nationalistiske, antikolonialistiske bevægelser.



Europæiske kolonier i Afrika 1914

Som vi har set det i Asien, opstod der også i de afrikanske kolonier indfødte eliter, der fik uddannelse, og det var denne byelite, der blev de ledende kræfter i de nationalistiske bevægelser. De afrikanske nationalister blev inspireret af udviklingen i Asien og ønskede på samme måde en fremtid med selvstændighed.

Der var dog store forskelle på den franske og engelske kolonipolitik, der blandt andet kom til udtryk på uddannelsesområdet. Franskmændene ville gøre den lille elite til civiliserede franskmænd, og deres uddannelser foregik derfor i Paris, hvorimod englænderne uddannede bredere dele af befolkningen på universiteter i kolonierne.

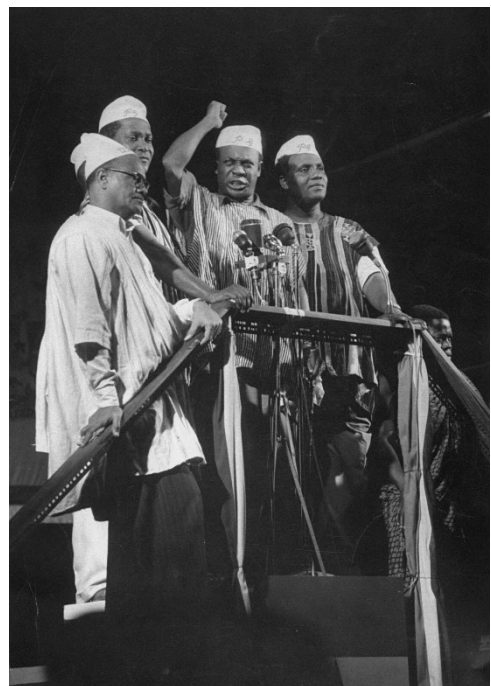
De afrikanske kolonier stillede med soldater til den engelske og franske hær i anden verdenskrig, hvilket også var med til at forme de nationalistiske strømninger og krav om selvstændighed på det afrikanske kontinent – for netop folkenes frihed og selvbestemmelsesret var det, man kæmpede for i krigen.

Den fredelige løsrivelse

England var bedst til at forberede uafhængigheden ved at lade afrikanerne tage del i administrationen. Guldkysten – der indtil 1850 havde været en dansk koloni og herefter solgt til englænderne – blev den første koloni syd for Sahara, der fik selvstændighed. Det skete helt fredeligt i 1957.

Guldkysten, som ved selvstændigheden blev døbt Ghana, var relativt velstillet, og årsagen til den fredelige selvstændighed var, at der ikke var en stor koncentration af europæere, der kunne få noget i klemme ved en overgang fra koloni til republik.

Ghanas uafhængighed startede en lavine, der i løbet af de efterfølgende ti år skabte 33 nye stater. Når englænderne og franskmændene ikke modsatte sig de lokale nationalistbevægelses ønske om selvstændighed, skyldtes det, at man indså, at det ville kræve alt for mange ressourcer at opretholde kolonistyret, der i de fleste tilfælde mere gjaldt prestige end økonomisk gevinst. De tidligere kolonier fastholdt efter selvstændigheden tætte bånd til den tidligere kolonimagt.



Fejring af Ghanas uafhængighed 6. marts 1957 med landets nye præsident Nkrumah i midten.

De blodige opgør

De steder i Afrika, hvor der var en større gruppe europæiske tilflyttere, skete afkoloniseringen ikke på samme måde så fredeligt. I Sydafrika boede en meget stor hvid befolkningsgruppe, der havde levet i landet i mange generationer, og som i 1910 havde fået selvstyre under den britiske krone. I Kenya og Rhodesia (Zimbabwe i dag) var der bosat en del britiske farmere, der drev kaffe- og te-produktion, ligesom der i den franske koloni Algeriet var en stor fransk befolkningsgruppe, der havde bosat sig og sad på den bedste jord, der blandt andet blev brugt til vinproduktion.

Disse hvide grupper så med afsky på de sorte afrikaneres ønske om selvstændighed, som de ikke mente de havde evner til. De hvide indbyggere levede, som kolonister havde gjort det siden midten af 1800-tallet, og så deres rolle som civilisationens forlængede arm, der skulle civilisere den sorte befolkning. Med denne indstilling til den sorte afrikanske befolkning endte afkoloniseringen blodigt, sådan som det var tilfældet i Kenya.



Britisk foto af tilfangetagelsen af Mau Mau-oprørere i Kenya 23. februar 1955.

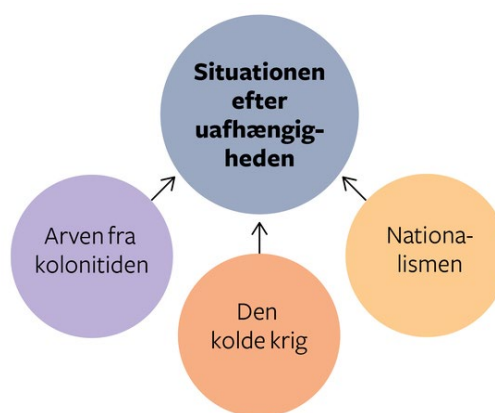
Synspunkter på kolonisering og afkolonisering af Afrika

I de senere år har der rejst sig en diskussion om, hvorvidt de europæiske kolonimagter – herunder Danmark – skal påtage sig ansvaret for sin historie og sige undskyld for tiden, hvor vi bedrev slavehandel og udbyttede kolonierne i Afrika og andre steder i verden.

Samtidig er der en tendens til, at nogle har det synspunkt, at kolonialismen ikke kun var negativt. Nogle argumenterer for, at den selvstændighed, som kolonierne fik, måske ikke kun har ført noget positivt med sig. I kilde 36 kommer den konservative danske politiker Naser Khader ind på dette, ved at drage paralleller til den aktuelle debat om Vestens forhold til det muslimske Mellemøsten.

Det plagede Afrika

De fleste afrikanske stater har i dag været selvstændige i over et halvt århundrede, men jublen over friheden er blevet erstattet af fattigdom, naturkatastrofer, korrupsion og krige. Politisk og økonomisk er Afrika isoleret, og nogle vil hævde, at den rige, vestlige verden – der i århundreder sugede rigdomme ud af kontinentet – i dag svigter og udelukker Afrika fra verdenssamfundet.



Mange af de konflikter, der det sidste halve århundrede har plaget Afrika, kan forklares ud fra de historiske forudsætninger. Grænserne blev stort set fastlagt af stormagterne i 1880'erne uden hensyn til etnicitet. Den afrikanske Enhedsorganisation (OAU), der blev oprettet i 1963, besluttede, at de nye selvstændige stater skulle overtage de gamle kolonigrænser og tillod således ikke, at staterne ændrede deres indbyrdes grænser. Derved håbede man at kunne undgå uroligheder, men det har betydet, at de nye stater har haft meget vanskeligt ved at skabe en national identitet og et konstruktivt politisk samarbejde. Det har ført til konflikter og folkedrab (for eksempel Rwanda i 1994), der til dels skyldes den koloniale arv.

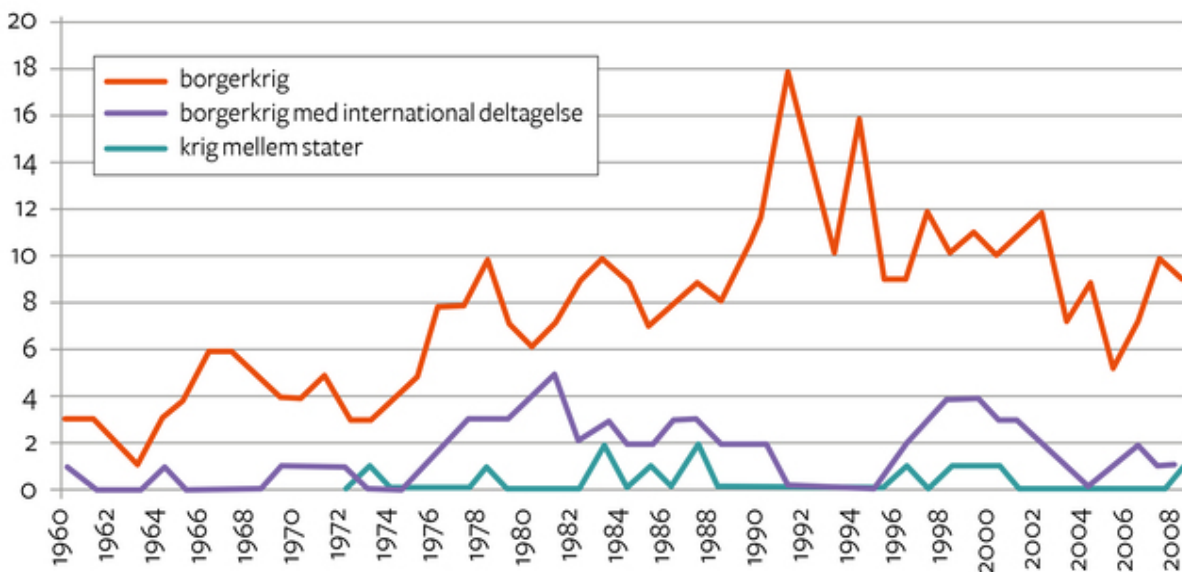
Efter selvstændigheden blev forbindelsen til den tidligere kolonimagt opretholdt blandt andet gennem økonomisk bistand. Under den kolde krig brugte de to supermagter USA og Sovjetunionen Afrika til at finde allierede for at undgå, at modparten vandt fodfæste på det afrikanske kontinent. Det kom oftest til udtryk i økonomisk bistand eller militærhjælp til oprørsgrupper i de mange væbnede konflikter og borgerkrige, der ramte Afrika.

Et eksempel på dette er Congo, der fik selvstændighed fra Belgien i 1960. Men kun ti uger efter magtovertagelsen fjernede USA præsident Lumumba fra magten, fordi man betragtede ham som kommunist. I stedet indsatte amerikanerne Mobutu Sese Seko, der var nøje udvalgt af CIA. Sese Seko arbejdede for en hård, antikommunistisk linje i Congo og store dele af det centrale Afrika. USA

støttede landet økonomisk og så igennem fingre med, at styret var korrupt og undertrykte befolkningen.

Ophøret af den kolde krig i begyndelsen af 1990'erne førte dog ikke til fred i Afrika, selv om USA og Sovjetunionens strategiske interesser faldt bort. Kontinentet har de seneste 30 år været præget af en lang række etniske konflikter. I Somalia, Sudan og i Rwanda udkæmpede forskellige etniske grupper blodige borgerkrige, der kostede hundredtusinder af mennesker livet – mens verdenssamfundet til en vis grad så passivt til. Rwanda blev i 1994 ramt af en konflikt mellem to etniske grupper, der udviklede sig til et af det 20. århundredes værste folkedrab. På blot tre måneder mistede 800.000 mennesker livet.

Antal konflikter



30 af Afrikas 53 stater har været plaget af væbnet konflikt, siden de fik deres uafhængighed. Årsagerne hertil er naturligvis mange og forskellige fra konflikt til konflikt. Det svenske Uppsala Universitet og Oslos Fredsforskningsinstitut har samlet data for væbnede konflikter i Afrika, der ses i figuren. Her ses det, at det især er regionale borgerkrige, der har plaget kontinentet, særligt i årene efter den kolde krigs ophør i 1991.

Afrika som kontinent er stort og forskelligartet, og vi kan i dette kapitel kun male med den helt brede pensel og især fremhæve nogle generelle træk. Der er i dag solstrålehistorier fra Afrika, der viser, at især Vestafrika er præget af økonomisk stabilitet og fremgang. Det ændrer dog ikke ved, at kontinentets mange stater står over for store udfordringer.